

A CSEHTÓT EGYSÉGET ELŐKÉSZÍTŐ EGY EPIZÓD

AZ 1918 MÁJUSI PRÁGÁI ÉS TÚRÓCSZBNTMARTONI ESEMÉNYEK

A CSEH politikai propaganda a háború alatt folyton talált alkalmat manifesztációkra. 1918 május 16-án lett ötven éve annak, hogy a prágai cseh nemzeti színházat megalapították. A jubileum alkalmából a Kramár körül csoportosuló politikai párt nagyarányú demonstrációt rendezett, melynek célja tulajdonképpen Kramár vezető szerepének biztosítása volt a csehtót államalakulás esetében. A nemzeti demokraták lapja, a „Národní Listy“ nagyhangú propagandával készítette elő az ünnepeket, melyeknek előterébe Kramár személyét állította. A színházi jubileummal kapcsolatban a monarchiabeli horvátok, szlovének, lengyelek, csehek és olaszok közös politikai konferenciát tartottak május 17-én. Ugyanakkor tartották meg e nemzetek hírlapírói is kongresszusukat, azonkívül a szláv nők és a szláv ifjak is. Az egész város tömve volt az ünnepekre érkezett vendégekkel, akik nagyobb részben nemzeti viseletben jelentek meg. A színházi ünnepség főszónoka Kramár volt, aki nagy beszédében különösen a csehtót nemzetegységgel foglalkozott. A megjelent tótok nevében Hviezdoszláv tót költő válaszolt, aki a csehtót nemzetegységet elismerte. Ki kell emelnem, hogy a maffia azért állította be Hviezdoszlávot e szerepre, mert azt hitte, hogy a magyar kormány Hviezdoszláv ellen megtorló eljárást fog indítani és a neves költőnek ezen afférja olyan világszenzációvá dagadna, mely a tót elnyomást ez esetből kifolyólag dokumentálná. Azonkívül a tót nemzeti párt még mindig a csehtót egység elutasításának álláspontján állt és maga Srobár és társai sokkal jelentéktelenebbek voltak, mintsem a tótságot reprezentálhatták volna. Hviezdoszláv csehofil magatartása részint nagyszláv mentalitásában, részint pedig, mint az később kiderült, hiúsági vonatkozásokban gyökerezett.

Hviezdoszláv (Ország Pál, sz. 1849., megh. 1922) a tótoknak eddig legnagyobb költője, aki a politikával nem törődött és első, de végzetes politikai szereplése az 1918 május 16-iki beszéd volt, melyben nemzetének hibás és öngyilkos utakat ajánlott.

Hviezdoszláv russzofil volt és az orosz összeomlás következtében Összedőltek a nagyszláv remények is. A tótság egy részében és így a költőben is évtizedeken keresztül élt a remény, hogy a nagy Russia, ha nem is egyesíti majd, de felszabadítja Európa szlávjait. A nagy orosz katasztrófa mélyen megrendítette a reménykedőket. A nagyszláv testvériség álma ismét szétfoszlott.

A pánszlávok, akik mindig a pángermanizmus nagyított veszedelméből konstruálták elméletüket» kapkodva más megoldást kerestek és így lett a klasszikus tót nyelv apostolából, Hviezdoszlávból, agg napjaira, nemzete érvényesülésének és a tót nép nemzeti egyénisége biztosításának egyik öntudatlan, meggondolatlan srásója.

Az ünnepre felutazott Srobár, de Dula is. Ott voltak a felső-magyarországi tót gyáripar reprezentánsai és számos tót hölgy is tót nemzeti viseletben. A magyar kormány bizalmi emberei útján részletesen informálódott, hogy a Prágában levő tótok magatartása milyen volt. A jelentések alapján, különösen a lipitói, lipitószentmiklósi résztvevők ellen vizsgálat indult meg, mely azonban csupán Srobárra nézve végződött büntető rendelkezéssel, internálással. Ez is nem a Prágába való utazás miatt következett be, hanem mert már nyilvánvalóvá lett, hogy Srobár kürtölte világgá a meghamisított lipitószentmiklósi rezolúciót. Liptó megyében kihallgatták azokat a személyeket, akik a prágai demonstrációban résztvettek. Majdnem mind leányok és nők voltak, akik Prágából visszatérve tüntetően tót népviseletben jártak.

A prágai ünnepségek napján volt egy cseh szociáldemokrata népgyűlés, melynek szónokai Soukup dr. és Kľofáč voltak. Felszólalt még Moraveczy lengyel és Kristán szlovén és Smitian bosnyák-szerb szociáldemokrata. A Múzeumban tartott gyűlésen beszélt Kramár és Jirasek cseh író és a szlovén Krejcsi. A megelőző ismerkedési estélyen a csehek különösen a délszláv-cseh szövetséget ünnepelték. Radics István beszélt ekkor a horvátok nevében. „Hűséget hűségért, — mondotta Sis, a „Národni Listy“ szerkesztője — ez számunkra kötelező eskü és ez a jelszó azt is jelenti számunkra, hogy vért vért“. Hasonló értelemben beszélt Kramár is. A jubileumi beszédek is minden egyébről szóltak, csak a színházról nem. A déltiroli olasz Conti mint üldözött vad az üldözöttekhez intézte szavait. A szlovén Tavcar Kramárt aposztrofálta magasztalva, Radics horvát a cseh-lengyel-délszláv hármasszövetséget hangoztatta, Tetmajer lengyel a lengyel-cseh testvériesülésről szónokolt, Sis cseh pedig Nagylengyelországot, az egységes Jugoszláviát és az egységes Csehtót államot éltette. A politikai konferencia, melyen a csehek, lengyelek, szlovének, horvátok, szerbek, olaszok résztvettek, május 7-én a következő rezolúciót bocsátotta ki:

„A nemzetek reprezentánsai, kik a cseh nemzeti színház ünnepségén résztvettek, azon nemzetekéi, melyek évszázadok óta idegen nemzetek nyomása alatt szenvednek, e hó 17-én tanácskozássra gyűltek össze és abban az egységes akaratban egyesültek, hogy mindent el fognak követni, ami csak erejükben áll, hogy nemzeteik e borzalmas háború után felszabaduljanak, és az önrendelkezési jog alapján egy új, szabad életre keljenek saját és független államokban. A gyülekezet tagjai egységesek abban a meggyőződésben, hogy népeik jobb jövője csak a világdemokrácia erős alapjain, egy a nemzetek kebelén belüli igazi és szuverén népuralom által és egy általános és döntőbíróági hatalommal felruházott népszövetség által építhető fel és biztosítható tartósan.

A leghatározottabban visszautasítanak minden olyan állami szerződést, mely a nemzetek szuverén akaratával jóvá nem hagyatott. Meg vannak győződve, hogy a béke, mely után a világ Összes demokratikus pártaival és nemzeteivel vágyakoznak, csak akkor lesz igazságos és tartós, ha a világot ebben a jelen elviselhetetlen időben egy nemzetnek a másik feletti uralmától megszabadítja és lehetővé teszi, hogy a nemzetek az imperializmus borzalmait elleni védekezésükben együttélésüket az egyenlő jogok és szabad egyesülés alapján

néptől-néphez szabályozzák. El vannak határozva, hogy e célra minden áldozatot szolidárisán meghoznak abban a meggyőződésben, hogy népeik ezen végzettes napjaiban egyik a másikért helytálljon, hogy az egyiknek győzelme a többiek győzelmét is jelentse, hogy ez az egész munka nemcsak népeik szolgálatában végeztetik, hanem általános emberi érdekből történik és az egész civilizáció törekvéseit előmozdítja abból a célból, hogy az emberiség e példátlan háború tapasztalatai után a nemzetközi erőszak és népgyilkolás hagyományos állapotából végleg és örök időkre bevonulhasson a népjognak, az önmagukat kormányozó népek testvéresülésének, a polgári egyenlőségnek és a valódi humanitásnak nagy korszakába.¹

Ez a rezolúció is egyik bizonyítéka annak, miként tudták a csehek és társaik a humanitási elvek hangoztatásának segítségével azon előnyös pozíciót elfoglalni, melyben a népelnyomást, elnemzetlenítést és a békés időben való emberpusztítást hatványozottabb módon folytatják, mint az bármely más középeurópai államban történt. Kramár beszédének tendenciája az volt, hogy a világ előtt hangoztassa, miszerint a monarchiában a legrosszabb sorsuk nekik van és hogy csakis a szlávság, vagy a szlávsgot megbecsülő antant mentheti meg őket a végpusztulástól. Ebben a panaszkodásban bizonyos kárörömmel telt ironia nyilvánult a monarchia vezetőivel szemben, akik minden egyezkedésre hajlandók voltak. Kramár triumfátorként viselkedett és ámbár az egész inszenálás Masaryk-Benes csoportjának utasításai értelmében rendezettek, de mégis abból a célból, hogy Kramár vezető szerepét biztosítsa, ami azonban nemcsak a külföldi csoport intencióinak nem felelt meg, hanem azoknak sem, akik Masaryk hívei voltak, vagy akik a cseh terveket a monarchia keretén belül kívánták megvalósítani. Az ünnepségen nem is vett részt Stransky, Fiedler, Stribmy, Kömer, Franta, Sramek stb., akik nem akartak Kramár satellesei vagy hódolói gyanánt szerepelni. A cseh sajtó egy része is erélyesen szembeszállt ezekkel a folytonos ünnepségekkel. Május i-én volt egy nagy nemzeti demonstráció a szociáldemokrata felvonulás alkalmával és két hét elteltével ismét. A Stransky lapja² ezekkel az ünnepségekkel kapcsolatban Kramárra való utalással neheztelve írta, hogy egy nép sorsa és egy nép vállalkozásai hétköznapokon dőlnek el. „Sokkal nagyobb jelentősége van annak, — írta — hogy közülünk ki, mennyit dolgozik a műhelyben, a háztartásban, a köznapi életben, mint a gyűléseken mondottaknak.“ Rosszalták a Cesky Svaz és a Cseh Nemzeti Tanács által előírt passzivitást is, mert attól félték, hogy a cseh törekvések két szék között a pad alá esnek. Ennek a felfogásnak nemcsak a kormánypárti „Hlas“ adott kifejezést, hanem mások is, akik nem hazard, de aktív politikát követeltek. így például Sramek május 3-án határozott szavakban kifejtette, hogy úgy a pártszövetség, mint a tanács politikája kockázatos folytonos passzivitásával. „A cseh népnek mindjárt a háború eledén ki kellett volna jelentenie, hogy cseh államot akar, azonban az egész világgal közli, hogy önállóságát csakis Ausztria területén belül " egy Habsburggal az élén akarja elérni. Ne felejtsek el, hogy csakis tehetetlenségünkkel veszítettük el politikai pozíciónkat.“

¹ „Neue Freie Presse“ 1918 május 18. és Dr. L. Epstein: Studienausgabe der Verfassungsgesetze der Tschechoslowakischen Republik. — Reichenberg 1923. 45—46 l.

² A brünni „Lidové Noviny“ 1918 május 18.

A bresti és bukaresti békék mélyen éreztették akkor hatásukat. Csehországban ebben az időpontban a monarchia összeomlása iránti remények elhalványultak és ezért mertek a mindenható Kramár-Stanek politikával a józanabbak szembeszállni.

A kormány a május 17-iki rezolúció után a prágai rendőrigazgatóság útján a felvonulásokat és gyűléseket betiltotta¹ és már pünkösdvasárnap este lovasrendőrség oszlatta el a demonstráló ünneplők tömegét, kilölek ezentúl nem volt megengedve a fehér-kék-piros, valamint az ellenséges államok színeiből álló kokárdák viselése. Az idegeknék a várost el kellett hagyniok és a „Národní Listy“ betiltatott. E helyett kiadták a „Národní Noviny“ c. lapot. A rendőrségnek különben sok dolga nem akadt, egy felhőszakadás elmosta az ünnepi hangulatot és szétzavarta az embereket.² A rendőrség által kiadott betűtőrendeletek között volt a cseh Destinn Emma volt porosz kamaraénekesnő két hangversenyét betiltó rendelet is. Ez a cseh énekesnő a külföldi cseh komiték szolgálatában állt és kurirszolgálatokat végzett. A rendőrségnek, ámbár bizonyítékai nem voltak, de sejtelve lehetett ez énekesnő veszedelmes működéséről.

Stanek és Tomanek képviselők már május 22-én interveniáltak Seidler miniszterelnöknél a prágai intézkedések miatt és orvoslást kértek. A kormány jóindulatát bebizonyítandó, azokat csakhamar vissza is vonta, ámbár az egész prágai demonstrációból a csehországi németiség elleni gyűlölséges népmozgalom szítása csendült ki. A németiség joggal utalt arra, hogy a cseh nemzeti színház felépítéséhez nem egyedül a csehek, hanem az egész ország, tehát a németek is hozzájárultak megfelelő részben és az alapkötetelnél a németiség akkori vezető egyénisége, Schmeysel Ferenc, a németiség nevében is végezte a szokásos kalapácsütéseket, mert a céljuk korántsem a szláv kultúra haladásának meggátálása, hanem csakis a saját kultúrájuknak a biztosítása.³ A monarchia fennmaradásáért aggódók a prágai színházi jubileummal kapcsolatos demonstrációk után hasztalan intézték intelmeiket a cseh politika vezetőihez, hangoztatván azt, hogy nemzeti kiegyezésre van szükség, a népek közötti megértésre, arra a belátásra, hogy mindenkinek joga van ennek az államnak keretein belül saját földjén a virágzásra és fejlődésre, nem pedig a gyűlölet szítására, színházi játékokra, melyeknek háttérben a külföldi cseh komiték állanak, mert Szilézia és Felső-Magyarország megszerzése irreális politikát jelent, ábrándot, mely szét fog foszlani. A cseh politikai körök azonban másképpen és jobban voltak informálva az antant szándékairól. Május 12-én érkezett Masaryk Chicagóba, az oroszországi cseh légiók útja Szibérián keresztül Franciaországba biztosítottnak látszott. Az egyes államokkal való szerződések és így a csehtót állam elismertetése küszöbön állt. Másrészt

¹ Az ünnepségek utáni utolsó meeting május 17-én éjjel 2 óraker ért véget a „Zlatá Hús“ szálloda előtt. Ez alkalommal a volt lengyel miniszter, Glombinszky is beszélt. Azonkívül ismét Kramár, Stanek, Machar, Zahradnik, Klofáč.

² Walter Tschuppik: Die tschechische Revolution, — Leipzig 1920. 48—55 l.

³ Példának említették, hogy Lenau Ziika Jánost dicsőítette, Hartmann a csehek mondavilágát dolgozta fel, Grün Anastasius a szlovének iránt mutatott testvéri szeretetet és a szlovén Preschem-nek állított emléket. — „Neue Freie Presse“ 1918 május 18.

viszont evidens tény volt, hogy úgy Ausztriában, mint Magyarországon a kormányzás a nyugtalan kapkodás jellegével bírt és az összes jelenségek a forradalomelőtti állapot képét mutatták. Mindez arra késztette a prágai vezetőket, hogy kiadják a jelszót, a politikába aktíve bele nem elegendni, a kiegyezésre irányuló törekvéseket elhárítani és megütsíteni, s a megfelelő időpontot a cselekvésre kívánni. Ezzel az utasítással tért vissza Magyarországra Srobár is.

Prágában nagy óvációval fogadták Srobárt, ámbar ő maga tudatában volt annak, hogy a meghamisított liptószentmiklósi rezolúciónak milyen jelentősége van, ott elvarátai, Votruba és Stefának révén meggyőződött a külföldön tett hatásról. Azt ajánlották neki, hogy maradjon Csehországban, ahol elrejtik, mert nagyzó dicsekvéseiből arra következettek, hogy a magyar kormány fogságba veti majd. Erre egyáltalában semilyen kilátása még nem volt, mert a kormány utasítására csupán június 29-én hallgatták ki és csak augusztus 14-én internálták, tehát három és fél hónapig nem törődtek vele. Szabadon és ellenőrzés nélkül végezte aknamunkáját és hajtotta végre a maffia rendeleteit. Ez is világosan mutatja a kormány tehetetlenségét és azt, hogy Srobárnak, valamint a csehtóknak mindazon állításai, melyek terrortól beszélnek, hazugságok, mert tertorisztikus kormányzat nem engedte volna a legveszedelmesebb maffistát három és fél hónapig szabadon dolgozni az állam integritása ellen, holott nagyon is tudták, hogy ő a csehtót nemzetegység magyarországi főágense. Srobár visszaemlékezéseiben, melyek hemzsegnek a rosszindulatú ferdítésektől és öndicsőítésektől, azt állítja, hogy a prágai szereplés és a liptószentmiklósi rezolúció után kitört a kormánnyal a nyílt harc. Holott egy kormány, mely három és fél hónapig ölhetett kezekkel nézi, mint gyújtogatják az állam épületét, az nem harcol, hanem alszik. Ez a kormány augusztus 14-én internálta Srobárt és azután továbbaludt. Srobár 1918 május 24-én résztvett a tót nemzeti pártnak turócszentmártoni titkos konferenciáján, melyben tulajdonképpen már arról tárgyaltak, hogy melyik oldal melletti aktivitásra szánják el magukat a tótok vezetői.¹ A csehofilek és a magyar állam integritásának hívei között ezúttal is heves viták voltak. Srobár pozícióját rendkívül előmozdította az, hogy a párt vezetőségének néhány tagja a prágai ünnepek alkalmával személyesen meggyőződött Prágában a külföldi csehtót komité nagy eredményeiről és a csehek által tett széles nemzeti ígéretekéről. Mindennek ellenére mégsem emelték Srobár azon indítványát határozattá, mely egy deklaráció kiadását javasolta. Ebben a deklarációban a tót nemzeti párt felsorolta volna a tót nemzeti sérelmeket és végül a nemzeti önrendelkezést kívánván a csehtót kultúra egységére hivatkozott volna. A konferencia valószínűleg erre a szakaszra való tekintettel nem fogadta el a javaslatot, mert magyar politikai pártok részéről is a tót kérdés végleges rendezésére nézve közvetítő lépések kezdődtek. Határozottan állítható, hogy a tót politika vezetőinek túlnyomó része államhű és az integritás melletti szellemtől volt eltöltve. Szívesen és örömmel látták volna azt, ha a magyar-tót meg-

¹ E konferenciáról említést tesz Hlinka András „Kirekesztettem-e magam a nemzeti munkából?” c. cikksorozatában. „Slovák” 1923 január 23.

egyezés létrejött volna. Sajnos, ezt a kérdést a politikai pártok közötti viszályok háttérbe szorították.

A Srobár által előterjesztett deklarációs javaslat szövege¹ a következő:

„A Tót Nemzeti Párt deklarációja a tótokhoz, Ausztria-Magyarország nemzeteihez és a világ kultúmemzeteinek demokráciájához.

A tót nemzetnek 1918 májusában Turócszentmártonban összegyűlt képviselői, akik a jelenlegi politikai helyzetről és a tót nemzet jövőendő gazdasági, kulturális és politikai életéről tanácskoztak, egyhangúlag kijelentik:

A félmilliónyi rutén ág kivételével, a hárommilliónyi (!) magyarországi tótok ágának, mely Magyarország északi részén terül el és a végzet szerencsétlen játéka következtében élő törzsetől elválasztott, ennek a szorgalmas, becsületes és jelentős kulturális adományokkal megáldott nemzetnek állapota az osztrák-magyar monarchia összes nemzetei között a legfájdalmasabb.

A tótok évszázadok óta minden kormány által és különösen az 1867 utáni magyar kormányok által rendszeresen és belátás nélkül meggátoltak abban, hogy a saját nemzeti kultúrájukat ápolhassák és politikai szabadságukat megőrizhessék és megvédhessék, megfosztanak még attól is, amit nehéz viszonyok között saját erejükből időről-időre felépítettek. Európában és Amerikában ismert tényekre utalunk, midőn panaszt emeltünk a tót gimnáziumoknak a 70-es években való brutális bezárása ellen; a tisztán irodalmi „Tót Matica“ intézet vagyonának, gyűjteményeinek, nyomtatott és kézirati munkáinak elkobzása ellen; a tót tanulólífúságnak a gimnáziumokból, tanítóképzőkből, papi szemináriumokból és jogi akadémiákból való kizárása ellen, ami nem hazaáruló okok miatt történt, hanem a tót ifjúságnak az anyanyelvéhez való becsületes szeretete miatt. Apponyi gróf a tótokat egy új iskolai törvénnyel megfosztotta tót népközlésként, mert bevezette a tót népközlékbe a magyar nyelvet oktatási nyelvvül és a tót nemzet nyelvét közönséges kisegítő eszközzé degradálta, a kisdedóvokban hivatalvesztés terhe alatt tilos a tanítónöknök a tót gyermekekkel anyanyelvükön beszélniük. Bármely nemzet iskoláit elvenni és meg nem engedni, hogy saját erejéből magának új iskolákat emeljen — a humanitás és az emberiség kultúrérdekei ellen intézett legnagyobb büntetés.

A tót nemzetnek semilyen politikai szabadsága nincsen. Az úgynevezett 1868-iki nemzetiségi törvény, a magyarországi nemzetiségi egyenjogúsági törvény csak a külföld részére készített parádétörvény; Magyarországon érvénye és kötelező ereje már régen megszűnt, mert új törvényekkel fokozatosan érvénytelenítették. A tótoknak nem szabad saját hazájukban politikai egyesületeket, szövetségeket vagy szervezeteket létesíteni, sőt nincsen megengedve az sem, hogy a tót nép politikai helyzetéről magánházakban tanácskozzanak. A tót vezető férfiak rövid idővel a háború kitérőse előtt egy magánházban összegyűltek, hogy az országosan megindult választói mozgalom felett tanácskozzanak; a szolgabíró fegyveres csendörök élén erőszakkal behatolt közéjük és megállapítván nevüket, a magánkonferenciát szétkergette, betiltott minden további konferenciát és az összes jelenlevőket pénz- és fogházbüntetéssel sújtotta. És amiként a tót polgárok politikai szabadságával elbánnak Magyarországon, éppúgy kezelik a tót sajtót is. Konfiskáció, pénzbüntetés, fogság, a tót hírlapok beszűntetése, a hírlapkauciók elkobzása napirenden vannak. A politikai erőszak elleni legkisebb tiltakozás következménye a büntető eljárás, elítélés és fogság. A tót politikusok és szerkesztők száz évekre lettek elítélve és ezekre rúg a pénzbüntetésük.

A tót nemzet politikai rabságának klasszikus bizonyítékai a hírhedt magyarországi „választások“. A lakosság száma és a választási kerületek alapján a magyar parlamentben 45 mandátum illeti meg a tótokat, azonban a tótoknak sohasem sikerült 2—6-nál többet választaniok; hosszú időn keresztül a parlamentben senkijük sem volt. Szlovenszkon a képviselőházi választás a tót választói részére valóóságos szenvedés és kálvária; vesztegetés, itatás, csendőri és hivatalos terror, katonaság mozgósítása, választói névjegyzékek hamisítása, a választókba való lövöldözés, nehéz büntetések, elzárások, kigondolt betegségek miatti karantén, kincstári legelők elvétele a szegény községekben és számtalan szekatúra és erőszakosság, melyeknek szerencsétlen híre Magyarország határain túl is szárnyalt, — ezek az okai, melyek miatt a tótok nem lehetnek az országgyűlésen képviselve és melyek miatt a magyarországi választások a kultúrvilágban visszatetszést és tiltakozást ébresztenek. Csoda-e

¹ Dr. V. Srobár: Boj a novj zivot. — Rózsahegy 1920. — 491—5 1.

az, hogy a tót nép ebből a politikai pokolból százezres (1) csoportokban szökik meg hazájából és hogy intelligenciája, otthon üldözötten és elnyomva, az ország határain túl kénytelen egy szabad zugot keresni, ahol a csendőrök bajonettjei és a közigazgatási hivatalnokok kegyetlenségei (!) elől megvonulhasson, hogy szabadon tanácskozhassék elnyomott nemzetének fájdalmas sorsáról?

Számos tót vidéken teljes erővel tart még a testi jobbgátság (!). A tót népet az állami tisztviselők és a magyar sajtó büntetlenül szidalmazza és szégyeníti. Szlovénzskón rettenetes a halandóság, a gyermekek fertőző betegségei és a felnőttek tuberkulózisa miatt, orvosokban hiány van, a kormány nem épít kórházakat és tébolydákat. Magyarországon hallatlan mértékben elterjedt az alkoholizmus, melyet a magyar kormányok politikai és pénzügyi okokból támogatnak. A magyar oligarchák brutális önkényuralma az oka a koldussá tett nép kimondhatatlan szociális nyomorának.

Ezen égbekiáltó bűnök miatt, melyeket a védtelen tót nép ellen elkövettek, az egész civilizált világ Ítélszéké elé idézzük a magyar kormányt és az osztrák-magyar monarchia összes felelős tényezőit és kérdezzük tőlük ebben a nemzetekre végzetes időkben: miért tagadjátok meg tőlünk az összes emberi jogokat, miért akadályoztatok meg bennünket abban, hogy saját kulturális életünket éljük és miért döntitek a tót népet elviselhetetlen szociális nyomorba. A tót nemzet, miként ezeréves történeti múltjában, úgy most is, zúgolódás nélkül áldozta életét a trónért és hazáért, hősiessen harcolt a haza közös boldogságáért és szabadságáért, lelkiismeretesen dolgozott az ország kulturális emelkedéséért, az állami pénztárba vitte adóit — és ti mindezért szégyenletes rabságban tartjátok ... Valamikor legalább ígéretekkel tartottátok ébren reményeit, hogy sorsát emberségesen fogjátok rendezni: ma, midőn még Ázsiának jelentéktelen nemzetei részére is biztosítják az önrendelkezési jogot, miért tagadjátok meg éppen e nemzettől nemcsak az önrendelkezési jogot, himem egyenesen ebben a mozgalmas időben rendeleteket adtok ki, melyek szerint a tót nép meg van fosztva a jogtól, hogy saját elvitathatatlan tulajdona felett szabadon rendelkezhessek? A háború negyedik évében a magyar kormány a bukott porosz hekatizmust akarja a nem magyar nemzeteken kipróbálni és az új választójogi törvénnyel akarja a magyarországi parlamentből a nem magyarokat kizsírítani... Ez a két tett meg nem érdemelt büntetés a múltért és gögös fenyegetés az örömtelen jövő felé, keletkező politikai zavarok és viszályok forrása Magyarország nemzetei között.

E háború befejezése után legyen általános béke Európában, a nemzetek évszázados bajai orvosoltassanak, a viszályok baráti úton kiegyenlítődnek, hogy az európai nemzetek állhatatosan a kulturális munkának és az idegen uralom alóli felszabadulásnak szentelhessek magukat és közösen élvezhessék a szabadságuk megérdemelt gyümölcsseit.

E nagy célhoz vezető út, mely után a nemzetek soha forróbban és tudatosabban nem igyekeztek, a nemzetek önrendelkezési joga jelszavának általános proklamálásán és elismertetésén keresztül vezet. Ebből az okból mi tótok is, akik gazdag, kifejtett és egységes csehtót kultúrát bírnak, saját részünkre teljes és meg nem hamisított önrendelkezési jogot követelünk, hogy szabadon dolgozhassunk és küzdhessünk boldogságunkért és kulturális emelkedésünkért a világ összes szabad nemzetei között, ha majd megszűnik a megkínzott Európa véres csataterain az ágyúk döreje és a kardok gyilkolása.“

Ennek a deklarációs javaslatnak szövege már sokkal határozottabb és világosabb, mint a liptószentmiklósi rezolúció és határozattá emelése esetén hatása is rendkívüli lett volna, mert hiszen a tót nemzeti párt a csehtót nemzetegység álláspontját fogadta volna el vele. Srobár erre akarta szorítani a tót nemzeti pártot. Itt azonban már nem dolgozhatott csaló trükkökkel, mint a liptószentmiklósi népgyűlésen; itt nem volt dolga az intelligencia alacsony fokán álló tímármunkásokkal, itt nem komédiázhatott egy tótul félig-meddig értő szolgabíró előtt. Dula és társai, ámbár már a cseh áfiumot a cseh ígéretes alakjában magukba szítták, jobb meggyőződésük hatása alatt éberren vigyáztak arra, nehogy Srobár klikkje győzzön és nehogy a csehtót nemzetegység a tót nemzeti párt nevében manifesztáltassék. Látván, hogy úgy cseh, mint magyar részen a tótság versengés tárgya lett, a taktikus várakozás

álláspontjára helyezkedett, mely azonban inkább a magyar-tót meg-egyezés óhajától volt eltelve. A Srobár-féle deklarációs javaslat a tótság legsúlyosabb rabságát kívánta dokumentálni és az ország minden lakosára nehezedő súlyos viszonyokat speciális tót sérelmekké hamisította. Hogy mennyire nem helytálló a deklarációs javaslat tartalmának legnagyobb része, mennyire meghamisította Srobár a tényeket és hogy mennyire nem volt a humanitás és jogegyenlőség Srobár meggyőződése, kitűnik a következőkből:

Srobár egy 3 milliós tót ágról beszél, holott a legerőszakosabb csehtót népszámlálás is a mai maximális területű Szlovenszón és Ruszinszón csupán 2,033.550 csehtót tud kimutatni, a valóságban azonban csupán 1,500.000—600.000 tót van e területen, tehát majdnem 100%-kal nagyobbak mondotta a tótság lélekszámát, azon célzattól, hogy a külföldet félrevezetve, a csehtót állam jelentőségét Közép-Európában számszerűen túlozza. Az egész mai Szlovenszónak lélekszáma 3,000.870. Azon fogás, hogy a tótságot népágnak nevezi, mely élő törzsetől elszakított, metaforikus utalás a csehtót nemzetegységre és éles ellentétben állt a tót nemzeti eszmével és törekvésekkel. Ama kijelentés pedig, hogy a tótokat évszázadok óta a kormányok rendszeresen elnyomják, azon a frázison alapul, mely az „ezeréves elnyomatás“ meséjét tartalmazza és melyről éppen cseh történetíró is megállapította, hogy mesénél nem egyéb, mert a tótság a múlt század negyvenes éveig éppen olyan sorsban részesült, mint a magyarság és 1849—67 időszakában grata natio volt Bécsben, melyet 1848—49-ben és 1859—61-ben, majd később is vezetőinek rövidlátása következtében a magyarelles centralista bécsi politika érdekében eszközként kijátszottak.

A közoktatási és kulturális sérelmekkel kapcsolatban nem hagyhatom említés nélkül, hogy Srobár utóbb, mint szlovenszói teljhatalmú miniszter, majd közoktatásügyi miniszter a magyar iskolák legnagyobb részét bezáratta, beszüntette, elszlávosította, az összes magyar tanítói és tanári kart felfüggesztette és kiutasította, dacára annak, hogy szlovenszói illetőségű volt a legtöbbször, marhavagónokban, végkielégítés, pénz és élelem nélkül a határra toloncoltatta. A magyarság gyermekeit nemcsak tót és cseh iskolákba kényszerítette hatósági és rendőri asszisztenciával, hanem a gyermekek tiltakozó szüleit elzárással és súlyos pénzbüntetésekkel is sújtotta. Ő volt az, aki a magyar könyvtárakat bezáratta, a könyveket vagy elkoboztatta, vagy tisztviselői útján elégettette és elprédáltatta. A magyar egyesületeket, még a legártalmatlabb falusi kaszinót is bezáratta. A csehek és tótok tehát teljesen értelmetlenek arra, hogy a humanitás szavát még szájukba is vegyék, mert ők Wilson elveinek hirdetésével, az emberszeretet hangoztatásával csináltak maguknak propagandát, ők a múltak és a nagy háború tapasztalataira hivatkozhattak és azután a leggonoszabb jogtiprás és elnemzetlenítés rendszerét honosították meg.

Ugyanezt állítom a politikai szabadsággal kapcsolatban. Srobárnak a tót nép a „Slovensko sírásója“ („Srobár hrobár“) melléknevet adta. És az volt valóban. Ezek és ezek internálása, vártömlöcökbe való hurcoltatása, legyilkolása, elszegényítése, kiűzetése az ő nevéhez fűződik. A spicli-és a besúgóí rendszer kiépítése az ő munkája. Az ő

és társai uralma alatt a csendőrök majdnem hetenkint belélték a fégyvertelen és a cseh uralom által elszegényített tót lakosságba, mely kenyeret és munkát kért. Mindenki felett, aki gyanúsnak tetszett, ott lebegett Damokles kardjaként a letartóztatás, házkutatás, kiutasítás. Az ő általa említett magyar érabeli tót sérelmek olyan viszonylatban vannak a csehtót érabeli magyar sérelmekhez, mint a Somlyó dombja a Gaurisankarhoz, vagy a Csorba-tó az Atlanti-óceánhoz. Amit pedig Srobár és társai a magyar sajtóval, könyvtermeléssel csináltak, az felülmúl minden képzeletet. Lapbeszüntetés, elkobzás, állandó cenzúra, letartóztatás, kiutasítás, — napirenden, pedig nem volt háború. És a csehtót választások felülmúlják a régi nyílt szavazásos magyar választásokat is terrorban és a választók félrevezetésében. Mindenekelőtt megállapítható, hogy az első nemzetgyűlést kinevezés alapján állították össze a csehek és a csehofil tótok. Magyar és német ember nem vehetett részt ezen a konstituanton, a magyarság és németiség megkérdése és hozzájárulása nélkül alkották meg az alaptörvényeket. A választásokon a magyar területek szétszakításával és elaprózásával, a magyar jelöltek letartóztatásával, a magyar lapok beszüntetésével, a csehtót lakosságnak a magyar területeken való leszavaztatásával tették lehetetlenné a magyar jelöltek győzelmét. Felvetette a legelőkérdést is. Srobár és társai a magyar lakosságtól elvették a földbirtokot, magyar területre tót és cseh telepeket helyeztek el. Földigénylő csak cseh-tót lehet, a magyarnak a földnélküli napszámos és béres szerepét szánták a humanisták“. Soha Szlovenszkon és Ruszinszkon olyan nyomor, éhínség, éhségtífusz, járványokozta általános pusztulás non volt, mint Srobár uralma alatt. Falvak pusztultak ki a munkanélküliség és éhínség következtében, míg a csehtótok között a korrupció hízott, hiszen Srobár és társai legjobb példái lettek a lelkiismeretlen korrupció egoizmusának. A szegény „humanisták“-ból Szlovenszko és Ruszinszko leggazdagabb emberei lettek, míg a Verhovinán és Északkeleti Szlovenszkon éhtífusztól hullottak el az emberek, mert a cseh csendőr nem engedte őket Magyarországba munkára mami és mert a csehtót közigazgatás nem törődött velük és a sok cseh központ saját céljaira használta fel a népnek szánt élelmet. Nem mulasztatom el azt sem, hogy reá ne mutassak Srobámak és tót minisztériumának szeszüzleteire, hogy a szesz értékesítése a kormánypártok üzletei részére lett fenntartva és hogy a csehtót politikusok a szeszgyárosokkal közösen végezték a szeszüzleteket és szesz „sibolást“. És ha kellett, az alkoholizmus mérgéről beszéltek, amikor Európa előtt a humanistárról kellett hazudniok.

Az általános választójog miatti panasz nem lehetett csak a tót nemzet kiváltsága, mert választójog dolgában a magyar nép ugyanoly elbánásban részesült, mint a nemzetiségek. Az általános választójogért való harcot pedig éppen a magyar ellenzéki pártok vezették a legerősebben, viszont a tót nemzeti párt frakciói között e tekintetben éles ellőttétek voltak. A választójogi kérdés náluk csak eszköz volt, az elégedetlenség látszatának keltése, amint ez a fenti javaslatból is látszik. A tót nemzet önrendelkezési jogát a magyar nemzet sem tagadta meg. Ennek az önrendelkezési jognak az alapfeltétele az, hogy a tót nemzet

tényleg önrendelkezzék, azonban éppen Srobár és társai voltak azok, akik a tót nemzet önrendelkezési jogát elsikkasztották és megakadályozták a tót nemzetet abban, hogy az önrendelkezést tettleg és akaratához, meggyőződéséhez híven végrehajtsa. Srobár és társai a túrócszentmártoni október 31-iki deklaráció meghamisítása és fontos részeinek elsikkasztása által a tót nemzetet megfosztották attól a lehetőségtől, hogy Párizsban a békekonferencián megjelenhessen és hogy népszavazás útján döntsön afelett, vajjon óhajtja-e a csehtót államot. A népek önrendelkezési joga alatt ezek a világszaló politikai kalandorok nem tényleges önrendelkezést, hanem csupán Magyarország felदारabolását, felkoncolását és a levágott részek elrablását értették, mert ha mást értettek volna, akkor a humanitás szavától zsíros kiáltványaik után bátran a népre bízták volna a döntést.

A május 24-iki konferencián tehát Srobár indítványa jelentős kisebbségben maradt, mert hiszen a tót nemzeti párt semilyen deklarációt ki nem bocsátott, és mindig a passzivitásban levő készenlét álláspontját képviselte.¹ Srobár tovább intezte a maffiának szlovenszkói dolgait. Senki sem bántotta. Június 29-iki kihallgatása után is békén hagyták. Augusztus 14-ikén a kormány rendeletére internáltott. Diós határrendőrségi detektív közölte vele, hogy huszonnégy órán belül Ceglédre kíséri az internáló táborba. Hogy mennyire humanusan bántak vele, mutatja az, hogy polgári ruhás detektív kísérte második osztályú vasúti kocsiban. Magával vihetett mindent, amit csak akart. Dolgai elintézésére egy napi időt adtak. A maffia tagjaitól elbúcsúztatott, Zsolnán felkereshette Halek nevű cseh orvos barátját, akivel szintén négy szem között tanácskozhatott.² De azok a mártír magyarok, akiket Srobár Illava, Olmütz, Josefstadt, Spielberg stb. vártömlőceibe és az internáló táborokba hurcoltatott, a legsúlyosabb testi bántalmazásoknak, megszégyenítéseknek voltak kitéve. Sokan közülük a vad cseh katonák puskaütései alatt védtelenül összerogytak és mártírként haltak meg senkitől sem védve, árván és elhagyottan, a vad cseh csöcselék lábrúgásai és kegyetlen röheje között.

STEIER LAJOS

¹A konferenciáról a következő kommunikét adta ki a párt: „A Tót Nemzeti Párt konferenciája Túrócszentmártonban május 24-én d. e. 10 órától kezdve d. u. 5 óráig tartott. Dula Máté elnök az elnökség háborúalatti működéséről referált. A jelenlevők hangulata bizakodó volt. Sokat ígérök ama határozatok, melyek a nyomtatott bettivel való ébresztő működésre vonatkoznak.“

²I. m. 120. I. Srobár rosszindulatú füllentései közül megemlítem a következőket: Azt írja visszaemlékezéseiben, hogy az Arbeiterzeitungon kívül más külföldi lapot nem engedtek be az országba, holott az összes német, osztrák, svájci, cseh lapok szabad kereskedelem tárgyát képezték. Továbbá, hogy Budapestről Ceglédre az összes magyar utas jegy nélkül ingyen utazott. „Nálunk Szlovenszkón ez így nem lehetne. Itt úgylátszik ez bevezetett szokás volt és a kalauz nyugodtan ült. A tótoknak akkor is kell fizetniök, ha nem kellene. Hja, az uralkodó népfaj (Az uraságok nem fizetnek, azok csak fenntartják az államot és mi érte és értük fizetünk.“ (122.1.) Ezen hazugság szemérmetlenül azt állítja, hogy a magyar nemzetiségűek a vasúton ingyen utaztak, míg a tót nemzetiségűnek fizetnie kellett! Ilyen hazudozással rágalmazták meg a magyarságot és vezették félre a világot! Egy más helyen említi, hogy lehangoltá lett, mert az internálás egy „ellenséges“ nép kellős közepébe vezette. Annyira gyűlölte a magyar népet, hogy nem is vett magának fáradságot arra, hogy megismerje. Azt hitte, hogy legalább is felnyársalják, holott Cegléden a legjobb dolga volt. Hízott, onnan intezte tovább is a maffia dolgait.